

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Nicolai Cavssini Trecensis, E Societate Iesv, De Eloqventia
Sacra Et Hvmana Libri XVI**

Caussin, Nicolas

Coloniae Agrippinae, 1634

13. De stylo sicco & exangui.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-70090](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-70090)

Et stylo multa extant in sacris literis, quas non gentium phaleris excoli voluit Deus, ut in nuda sermonis simplicitate prepotentis spiritus, clariora essent miracula. Ita loquutus est humilis vbiq; D. Franciscus.

D. Franciscus. Dominus dedit mihi fratri Francisco incipere facere poenitentiam: quia cum essem in peccatis, nimis mihi videbatur amarum videre leprosos. Et ipse Dominus conduxit me inter illos, & feci misericordiam cum illis, & recedente me ab ipsis, id quod videbatur mihi amarum, conuersum fuit mihi in dulcedinem animarum, & corporis. Et postea parum steti, & exiui de seculo, &c.

Ita Sanctus Edmundus Archiepiscopus Cantuariensis.

Edmundus in speculo Ecclesie. Ante meridiem debes cogitare de annunciatione, & de passione. De annunciatione, cogitabis de misericordia Dei nostri, quia voluit homo deuesire, & mortem pati pro nobis in sua humanitate, cum alio modo potuisset nos redemisse, & totum hoc nobis fecit, ut sibi attraheret nostrum amorem.

Sanctorum stylos plerumque ferreus, mens aurea. O mitem sanctorum simplicitatem! Styli mencee plerumque habent ferreum, sed mentem auream. At magna pars oratorum prohi vanitas! linguam inaurat, & ferreis moribus viuunt.

quam comprehendens perfectis verbis amplectitur: & recte quidem iudicat. Nam videtur hæc veteris cuiusdam oratoris esse schola mihi me politi horrida, & inculta prorsus oratio. Perpende singula, nullum verbum inuenies, quod aculeum habeat, aut florem, vel quod delectum vllum præ se ferat; profecto ratiocinatus essent, malos homines, magna negotia volunt gerere; hæc ad humilitatem quotidiani sermonis abiecta. Deinde quæ compositio, & structura? Socij nostri cum belligerare nobiscum vellent, quid simplici; & hæc quæ debebat esse excitator sententia in clausula, quam humiliter repit? solent enim diu cogitare omnes, qui magna negotia volunt gerere.

Hoc vitium alias appellatur à Seneca *lentitudo*, graditur enim (vt ait Comicus) testudineo gradu, modò inchoat, modò inchoatum, verbi, aut numeri penuria cogitur abrumpere. Modò hæret in salebris Rhythmorum, modò in ceno & inquinatis dictionibus. Modò conatur emergere, & perit odum aliquam, voluit notantiam, hæc sub finem lacerat, & peruertit. Egredere incipit, deterioris sæpe claudit. Diuidit multa, nec comprehendit. Ex alio profilit in aliud, nullo ordine, serie nulla, denique post longa, & inanem digressionem, redit ad id quod cooperat. Et reuertamur (inquit) tandem ad proprium, reuertamur. Couringit hæc lentitudo ijs, qui minime sunt in stylo exercitati, aut certe tardius habent ingenium, memoriamque imbecillioem. Et cum toto orationis curiu sese promat, nusquam tamen clarius apparet, quàm in transitionibus, uerulique, & articulis orationis, in quibus cum expressimè peccant, totum orationis corpus lentum faciunt, ac dissolutum. Nihil tam aduersus hoc vitium facit, quam continua lectionis, dictionisque exercitatio, qua paulatim euincitur difficultas, & ex suo se veluti cortice promit ingenium.

Lentitudo quid?

Charact. lenis, & fluctuans

Lentitudo assidua styli corrigendi ratio.

De stylo fluctuanti & dissoluto.

CAPVT XII.

Est & aliquod styli genus, quod fluctuans vocatur, & dissolutum, cuius disertè meminit Cicero ad Herennium.

Quid sit styli fluctuans ac dissolutus. Qui in mediocre genus orationis profecti sunt, si peruenire eo non poterunt, ieritates perueniunt ad confine genus eius generis, quod appellamus fluctuans & dissolutum: eo quod sine æruis, & articulis fluctuat huc, & illuc, nec potest confirmare (mallem conformare) nec viriliter sese expedire. Huiusmodi autem afferat exemplum.

Exemplum styli fluctuantis. (Socij nostri cum belligerare nobiscum vellent, profectò ratiocinati essent, etiam atque etiam, quod possent facere, si quidem sua sponte facerent, & non haberent hinc adiutores multos, & malos homines, & audaces; seient enim diu cogitare omnes, qui magna negotia volunt gerere.)

Non potest huiusmodi sermo tenere attentum auditorè. Dissluit enim totus, neq; quic-

De stylo sicco, & exanguis.

CAPVT XIII.

Commune vitium est, modum in rebus tenere nõ posse, quod idem in stylo familiarissimè Alter (inquit) Seneca se iusto plus colit: Alter se iusto plus negligit: ille & crura, hic nec alas quidem vellit. Quidam enim dum in statum stylum fugiunt, eò deueniunt religionis, vt omnibus oratione spoliarent ornamentis.

Difficili in stylo mediocritas.

orat. pro Pherenice.

Sylva exi-
gus sine
ornamentis.

mentis. Diceret eos sanctè iurasse, se ne meta-
phoram quidem ullam in scriptis vsurpaturos:
omnia quidem liquide, sed ita exiliter dicunt,
vt nullo cultu exposita placidius ynquã fluat,
nullis luminibus decorata excitatius sese effe-
rat oratio. Deinde illi se Atticos dicunt, quos
præclare Cicero confutat.

In eos qui
cum sine
siccis, Atti-
cos se dicunt.
Cicero in
Bruto.
Atticè dice-
re, non est
sine ornatu
dicere.

(Nam si quis eos, qui nec ineptè dicunt, nec
odiosè, nec putidè, Atticè putat dicere: is
rectè, nisi Atticum probat neminem. Insultita-
tem enim, & insolentiam, tanquam infantiam
quandam orationis odit, sanitatem autè, & in-
tegritatem, quasi religionem, & verecundiam
oratoris probat. Hæc omnium debet oratorū
esse sententia. Sin autem, ieiunitatem, & sic-
citatem, & inopiam, dummodo sit polita, dum
urbana, dum elegans, in Attico genere ponit,
hoc rectè duntaxat: sed quia sunt Atticis alia
meliora. videat ne ignoret, & gradus, & dissi-
militudines, & vim, & varietatem Atticorum.
Et in libro de optimo genere oratorum. Est e-
nim vitiosum in sententia, si quid absurdum,
aut alienum, aut non acutum, aut subinsul-
sum est. In verbis si inquinatum, si abiectum, si
non aptum, si durum, si longè petitum. Hæc
vitauerunt ferè omnes, qui aut Attici nūme-
rantur, aut dicunt Atticè: Sed quatenus value-
runt, sani, & siccis duntaxat habeantur, sed ita
vt palast. icè spaciari in Xysto, ijs liceat, non ab
olympijs coronam perant. Qui cū careant om-
ni vitio, nō sunt contèti, quã bona valetudi-
ne, sed vires, lacertos, sanguinè quærunt, quã-
dam etiã suauitatè coloris.) Hæc Cicero, qui-
bus eos refellit, qui se nomine siccitatis, quasi
de meliori nota Atticos commendabant. Ve-
rum oratio sicut corpus hominis, ea demū pul-
chra est, in qua nō eminent venæ, nec ossa nu-
merantur, sed temperatus, ac bonus sanguis im-
plet membra, & exsurgit toris, ipsos quoque
neruos rubore tingit, ac decore coronat. (inquit
Tacitus) Atticè dicere, nō est sicce dicere, alio-
qui Atticus non fuisset Pericles, qui tonare,
fulgurare, permiscere dictus est ciuitatè. Quæ
profectò nunquam tor, & tâta, hoc enecto, at-
que exili dicendi genere, quod Atticum vocant,
præstiuisset. Qui igitur vltimi generis
Attici, hoc est exiles, & exsuccis Isæus (opinor)
& Lyllias.

Idem lib.
de optimo
genere ora-
tor.

Non est sa-
nis carere
siccis.

Oratio hu-
mano cor-
pori com-
parata.

Atticè dice-
re, non est
sicce dicere.
Pericles At-
ticus.

Talis enim est hic character:

Exemplum
sylvæ exilis.
Lyllias in

Αναγκάον μοι δοκῆσθαι, ὡς ἄνδρες δικα-
σοῦ περι τῆς φιλίας, τῆς ἐμῆς καὶ τῆς φερνί. &
πρωτον εἶπεν πρὸς ὑμᾶς. ἵνα μηδὲς ὑμῶν

δαυμάζῃ, δὲ ὑπερ σθένος ὑμῶν πρότερον εἶρη-
κὺς πρότερον ὑπερ τῆς νουίλε, ὡ. Εἰ μοι γὰρ, ὡ
ἄνδρες δικασταί, εἴθε ἦν κηριστότερον, ὁ γὰρ
πατήρ, ὅτε ἐφύγομαι ἐν Θήβαις, παρ ἐκείνῳ
κατηγόμην, καὶ ἐγὼ καὶ ἄλλοι Ἀθλαίων ὀβελό-
μοι, καὶ πολλὰ, καὶ ἀγαθὰ, καὶ ἰδία καὶ δημοσία
παρόντες ὑπερ αὐτῶ εἰς τὴν ἡμετέραν αὐτῶν
κατήλομαι, ἐπειδὴ οὐκ οὔτε ταῖς αὐταῖς τύχαις
ἐχρήσαντο, καὶ φυγάδες Ἀθήνας ἀφίκοντο, ἡγά-
μοι, καὶ τὴν μάλιστα αὐτῶν ὀφείλῃν χεῖρον, οὕτως
οἰκείως αὐτοῖς ὑπερδεδάμην, ἕστε μηδὲνα
γνώσκει τῶν ἐσόντων, εἰ μή τις πρότερον ἠπί-
σατο, ὁπότερον ἡμῶν ἐκέκτητο τὴν οἰκίαν.
Sicca quidem est hæc oratio, & ab omni orna-
tu tam aliena, vt idiotæ cuiusdam sermo esse,
vel ipso Dionysio Halicarnassensî teste, videan-
tur.

Lyllias sic-
cus ἐν ἰσθμῷ
πυθ.

Necessarium mihi videretur (Iudices) de ami-
citiâ, quæ mihi est cum Pherenico, primum ci-
cere apud vos. Ne quis vestrum miretur, quod
ego, qui pro nemine ynquam dixerim antea,
hanc eius causam susceperim. Mihi enim (Iu-
dices) hospes fuit Cephisodorus huius pater,
& cum exularemus Thebis, apud ipsum diuer-
satus sum, & quisquis alius Atheniensium vo-
luit: & multis quidem beneficijs ab ipso pri-
uatim, publiceque affecti, in nostram ipsorum
patriam rediimus. Postquam verò illi eadem
fortuna vsi sunt, & fugitiui Athenas deuene-
runt, ratus me maximam ijs debere gratiam,
tam familiariter eos excepi, vt nemo eorum,
qui nos adibant (nisi qui prius rescuisset (vter
nostrum domum, quam incolebamus, posside-
ret, dignoscere facile posset.

Neque putes eò tantum loco Lylliam ita di-
cere, constat enim sibi fermè in omnibus, &
tanta ieiunitate loquitur, vt difficile sit apud
eum illustres metaphoras inuenire. Hæc ne ad
modicas quidem orationes sustinendas, satis
habere videntur dignitatis, ita religiosè sunt
attenuata, nec supra epistolarem characterem
videntur assurgere. Quamobrem, qui ita lo-
quuntur, si epistolas scribunt, sani quidem
sunt, si orationes paulò mediocres, vel etiam
magnas hoc stylo aggrediuntur, similis ijs vi-
dentur, qui cum naumachiam luserint in pisci-
na, classem velint in oceano regere. Alius est in
Baiano sinu; alius in Hellespoto certadi mod.
Quis ferat hominem hac sermonis humilitate
sibi

Aliud est in
piscina; a-
liud in Hel-
lespoto cer-
tadi mod.
naumachiam.

sibi palmas eloquentiæ iactantius arrogantes. Nunc autem ad ea tempora venimus, ubi non modò hæc ariditas, reiunitasque sermonis pro vitio sit, sed ipsa Ciceronianis pigmentis affluens oratio, nisi sententiarum vim, ac densitatem, & ex omni eruditione attemperatam varietatem contineat, placere doctis auribus non possit. Itaque qui se vni Ciceroni ita addixerunt; vt nefas esse putent lectissimas aliorum auctorum dictiones, & ex optimis quibusque ingenijs collectam doctrinam, veluti auream sententiam, opportundè, & loco expromere; id quidem assequuntur, vt sani, politi, elegantes, ornati, vberes audiant; hanc autem, quæ in præstantissimo quoque oratore expectatur, dicendi admirabilitatem suo, quod delegerunt exemplari semper inferiores, vix obrinere possint.

De acuta styli breuitate, sententijque abruptis, & suspiciosis.

Eius ortus, & progressus.

CAPVT XIV.

VENIO ad eum stylum, qui Patronos habet non paucos, admiratores multos, quam plurimos amatores. Quem ego si repudiare profusus velim, malè de totius eloquentiæ ratione sentiam. Non ea mihi mens, non illud est institutum, heroas illos Senecam, Salustium, Plinium, Cornelium Tacitum, & ceteros, qui hoc dicendi genus non minus gratiter, quàm feliciter cõsecrati sunt, inculcare, quos & acerrima vis ingenij, & lux politissimi iudicij, & omnium fermè doctorum plausus, non modò calumniæ liuore, sed ab ipsa propè eruditionis alea constanter expediturunt. Hoc tantum ostendere cupio, hunc quem omnes tam auidè concupiscunt stylum, nec omniū ingeniorum, nec omnis argumenti, nec omnis etiam temporis proprium videri; atque ipsum dum affectatur morosius, multis, ijsque puerilibus ineptijs reddi obnoxium.

Quando vigere ceperint acumina, & breues sententia.

Cõpit efflorescere hic character, non apud Romanos, sed apud Græcos, nec primis quidè temporibus, quibus cãdidior, & liberiori profufluentis naturæ impetu ferri videbatur oratio, sed postquam magni nominis sophistæ, Philosophiæ præceptis instituti, nec mediocribus eloquentiæ adiumentis innixi; dicta quædam aurea ex Lycæi, & Academiæ hausta fontibus, elegantis styli expeditis, ac vibrantibus sententijs, quasi auro gemmas includere cõeperunt.

Quamobrem & multa eius styli vestigia, in sophistarum scriptis licet agnoscere. Vide enim; qua arte Theophylactus ille ymbratiliū doctorum facillè princeps, acutis & venustulis dictis lasciuiam colligit orationis:

In Terpsitheam malam, & deformem, τῆς οὐσίας τὴν σοφῶν τὴν ἀσμίαν, καὶ κίση. Δοχὴ δὲ αὐτῆς ἐπιτεταμένη μὴ πείθειται. Hoc rotunda dictione ornatum Natura, inquit, miratus sum sapientiam, quæ improbilis animæ, corporis non credidit venustate; illud etiam breuius, ὅτι καὶ ἰσορροποῦν ἐξ ἑσῆς ἐστὶ τοῦτο. Nunquam lancem tenent amores in æquilibrio, cum significare veller, nunquam sibi mutus studijs. amores responde-

Theophyl. Aus preclarissimus sophista hoc dicendi genere maxime delictus. Acute dictum Theoph. in corpore dicitur. Theoph. de amore mutuo dictum. Theophyl. in ep. 39. Eius breues & acuta sententia p. 408. pag. 399. Theoph. acute dictum contra Inuidios aut auaros. pag. 399. Pissistrati limata inueniunt. Pissistrati in ep. ad Milesios. Huius dicitur vis acuta, credibile est hac potius ab aliquo iuniori sophista confecta, quam primo eloquentia ornata iam nata. X. Oratorum acuta & breuis sententia. Demades in oratione nisi iudicetis.

Item. Ἐπεσάδωσαν πρὸς θεῶν αἱ νεκταί, εἰ μὴ ἐπὶ τῷ Δάφνῳσι ἀφίξει τὸ ὕδωρ. Valeant per Deos nubes si soli Daphroni emittunt aquas. Acute dictum contra Inuidios, atque auaros, atque illiberales, qui in suam, suorumque, non in publicam utilitatem emanare sinunt beneficia.

Item, quod de auro dixit. Rheno fluuio simile videri; nam proleui virtutis legitimam, ab illegitima discernit.

Κατὰ τὴν Κελτικὴν ποταμῶ. Ἐν ἐσθμῶν ἔχουσι γὰρ ἄκρῆς καὶ κακίας ἐλέγχῃ. Ἐν ἀκρῆσιν ἔσται. Hoc non modò subtiliter dictum, sed elimata dictione pressum; & quod Pharoni tribuunt de ijs qui insignia habent in sepulchris. Ἰστῆσαν τὴν κωνοῦ. ἐπιτεταμένη τοῦτο. Infra cinerem etiam superbentes Num verò & hæc Pissistrati siculentam habent, & aciem, & limatam breuitatem, quæ fertur ad Milesios scripsisse?

Οἱ παῖδες ἡμῶν, πατέρων δέοντα, οἱ υἱοὶ, γονεῖται δὲ γυναικες, ἀνδρῶν οἱ ἀνδρες, ἀρχόντων οἱ ἀρχόντες, νόμων οἱ νόμοι, φιλοσόφων. οἱ φιλόσοφοι, θεῶν οἱ θεοὶ πεισας. Vestri liberi egent parentibus, iuuenes senibus, mulieres viris, viri Magistratibus, Magistratus legibus, leges Philosophis, Philosophi Dijs, Dij vestri fide. Hoc acutum, & ad vellicandas aures aptissimum.

Neque tamen omnino decem oratores caruerunt hac eloquentia, apud quos licet vestigia multa agnoscere. Quale est illud Demadis πολυδύμητον.

Demades in oratione nisi iudicetis.